

BİRLİKTE YAŞAM ALGILARI, KURUMLARA OLAN GÜVEN VE ETNİK TERÖR İLE İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA, ÖĞRENİM DÜZEYİNİN GÜVENLİĞE ETKİSİ

M. Sadi BİLGİÇ*

ÖZ

Bu çalışma öğrenim düzeyinin; birlikte yaşam algıları, kurumlara olan güven ve etnik terör ile ilişkisi bağlamında, ülke güvenliğine olan etkisini irdelemektedir. Terör suçları ile güvenlik ilişkisi bağlamında, daha önce yapılmış araştırmaların sonuçları değerlendirilmiş ve bu makalenin yazarı tarafından Kürt ve Zazaların yoğun olarak yaşadığı illerde ve göç coğrafyasında yapılmış kapsamlı bir alan araştırmasının bulguları analiz edilmiştir. Bu araştırma sonuçları etnik terör ile öğrenim düzeyi arasında karmaşık bir ilişki olduğunu göstermiştir. Adi suçlarla ilgili Türkiye’de ve dünyada yapılmış araştırmalarda, öğrenim düzeyi ile suçluluk arasında negatif bir ilişkinin olduğu, başka bir deyişle öğrenim düzeyi arttıkça suç işleme oranının düştüğü saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etnik Terör, Öğrenim Düzeyi, Adi Suçlar, Birlikte Yaşama Algıları, Kurumlara ve Etnik Teröre Olan Güven.

EFFECT OF EDUCATIONAL LEVEL ON SECURITY, IN THE CONTEXT OF ITS RELATIONSHIP BETWEEN THE PERCEPTIONS OF LIVING TOGETHER, CONFIDENCE IN INSTITUTIONS AND ETHNIC TERROR

ABSTRACT

This study examines the effect of educational level on security, in the context of its relationship between perceptions of living together, confidence in institutions and ethnic terror. With respect to relationship between terror

*Dr. M. Sadi BİLGİÇ, sadiakademik@gmail.com

crimes and security, previous studies and findings of the extensive field research conducted by the author of this article, have been examined to reach to a conclusion. Findings of this research indicate that there is a complex relationship between educational level and ethnic terror. Studies conducted in Turkey and in the world concerning the ordinary crimes, determine that there is a negative relationship between criminality and educational level of individuals. In other words, crime rate diminishes as educational level increases.

Keywords: Ethnic Terror, Educational Level, Ordinary Crimes, Perceptions of Living Together, Confidence in Institutions and Ethnic Terror.

GİRİŞ

Hem toplum hem de birey için en temel ihtiyaçlardan biri olan güvenlik, tarih boyunca devletin varlığının temel gerekçelerinden birisini oluşturmuştur. Güvenliğin olmadığı veya zayıf olduğu durumlarda idare, siyaset, ekonomi ve kültür gibi alanlarda olumsuz yönde etkilenmeler meydana gelmekte, bu da genel işleyişin dengesinin bozulmasına neden olmaktadır.

30 yıla yakın bir süredir devam eden ve en önemli güvenlik sorunlarından birisi haline gelen etnik milliyetçiliğe dayalı terörizm, halen gündemi büyük ölçüde meşgul etmektedir. Sorunun şimdiye kadar çözülememiş olmasında, güvenlik dışı alanlarda alınan önlemlerin yeterli olmamasının da önemli derecede etkisi olduğu görülmektedir.

Ülkenin sosyal ve ekonomik yapılarını olumlu yönde etkileyen eğitim faaliyetlerinin, hem güvenlik hem de diğer alanlardaki sorunların çözümünde temel etkenlerden birisi olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle Türkiye’de öğrenim düzeyi ile etnik terörü doğrudan veya dolaylı olarak besleyen algılar arasında nasıl bir ilişki olduğunun alan verilerine dayalı olarak tespiti önem taşımaktadır. İşte bu çalışmayla etnik terörü besleyen algılar ile öğrenim düzeyi arasındaki ilişkinin saptanması amaçlanmaktadır.

Bu ilişki ve etkilerin bilimsel yöntemlerle belirlenmesinin, sorunun çözümüne yönelik olarak geliştirilecek stratejilere önemli derecede katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle temel çözüm parametrelerinden birisi olması itibarıyla bu bulguların önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Bu çalışma esas itibarıyla; “beraber yaşama isteği”, “aidiyet algısı” ve “ayrımcılık algısı” gibi algılar ile devlete, güvenlik güçlerine, örgüte ve liderine duyulan güvenin öğrenim düzeyiyle olan ilişkisini ortaya koyan bulguların analizini kapsamaktadır. Bu analizlerde; bu makalenin yazarı tarafından 2009 yılında yapılan kapsamlı bir alan araştırmasının verileri kullanılmaktadır. Bu araştırma verileri; Kürtlerin ve Zazaların yoğun olarak yaşadıkları illerin büyük kısmı ile İstanbul ve Mersin’den oluşan toplam 19 ilde yapılmış ve yaklaşık 10 bin kişiye uygulanmış ankete dayalı alan araştırmasından elde edilmiştir. Ayrıca literatürün gözden geçirilmesi kapsamında diğer araştırmacılar tarafından Türkiye’de ve dünyada yapılmış terör suçlarıyla ilgili alan araştırma verileri de çalışma kapsamında incelenmiştir.

Çalışmada; önce teorik hususlara kısaca değinilmiş, sonra başka araştırmacılar tarafından yapılmış etnik terör ve sol terör ile öğrenim düzeyi arasındaki ilişkiyi gösteren araştırma bulguları incelenmiştir. Bu araştırma bulgularında etnik terör ile öğrenim düzeyi arasında doğrusal olmayan (karmaşık) bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca tamamlayıcı nitelikte olmak üzere, öğrenim düzeyiyle terör dışı suçlar arasındaki ilişkileri ortaya koyan araştırma bulguları da irdelenmiştir. Bu araştırmalarda öğrenim düzeyi ile terör dışı suçlar arasında negatif bir ilişki olduğu, başka bir deyişle öğrenim düzeyi arttıkça bu suçlarda azalma olduğu görülmüştür. Daha sonra bu çalışmanın esasını oluşturan alan araştırması verileri analiz edilmiş, bu analizlerde de etnik terörü besleyen algılar ile öğrenim düzeyi arasında doğrusal olmayan (karmaşık) bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Bütün olarak ele alındığında bu çalışma, güvenliğin temel bileşenlerinden birisi olan dış güvenlik (savunma) alanı hariç olmak üzere, etnik terör bağlamında iç güvenliği önemli derecede etkileyen algıların öğrenim düzeyi değişkeniyle olan ilişkisini ortaya koyarak eğitimin kamu güvenliğine olan etkilerini irdelemektedir.

1. ÖĞRENİM DÜZEYİ İLE TERÖR VE TERÖR DIŞI SUÇLAR ARASINDAKİ İLİŞKİYLE İLGİLİ LİTERATÜR

Her türlü tehdit ve tehlikeden emin olma durumu olarak tanımlanabilecek olan bireysel güvenlik temel ihtiyaçlardan birisini oluşturmaktadır. İnsanın ihtiyaçlarını sınıflayan ve güvenlik ihtiyacını konumlandıran Maslow; ihtiyaçların belli bir hiyerarşiye sahip olduğunu, fiziksel ihtiyaçların alt basamaklarda yer aldığını, yukarıya doğru çıkıldıkça ihtiyaçların daha çok sosyal bir nitelik kazandığını ifade etmekte ve alt kademedeki ihtiyaçlar karşılanmadıkça daha üst kademedeki ihtiyaçların ortaya çıkmayacağını vurgulamaktadır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde aşağıdan yukarıya doğru sırasıyla; fizyolojik ve biyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, aidiyet ve sevgi ihtiyacı, kendine saygı ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme yer almaktadır (Maslow, 1943:370). Bu sıralamaya göre bireysel güvenlik ihtiyacı, hiyerarşi içerisinde öncelikli bir konuma sahip bulunmaktadır.

Tek başına yaşamını sürdürme imkânına sahip olmayan insan, diğer insanlarla bir araya gelerek toplumsal bir yapı inşa etmek zorundadır. Bu nedenle güvenlik, bireysel güvenlik sınırlarını aşarak toplumsal boyut kazanmakta ve devletin sağlamak zorunda olduğu öncelikli bir görev haline gelmektedir.

Bir ülkenin varlığının ve menfaatlerinin iç ve dış tehdit ve tehlikelere karşı korunması olarak ifade edilebilecek güvenlik kavramı, başlangıçta daha çok askeri faaliyetler kapsamında ele alınmıştır. Ancak 20. Yüzyılın başlarından itibaren, teknoloji ve diğer alanlarda meydana gelen gelişmelere paralel olarak güvenlik kavramı da değişmeye başlamıştır. Sandıklı, bu değişime vurgu yaparak; savaş ve silahlı çatışma dışında başta ekonomi, enerji, çevre, sağlık, sosyo-kültür ve eğitim alanlarının da güvenlik kavramına dâhil olduğunu dile getirmektedir (Sandıklı, 2008:21). Ayrıca Sandıklı ve Emeklier, Buzan'ın toplumsal güvenliği de kapsama dâhil ederek güvenliği; siyasal, askeri, ekonomik, toplumsal ve çevre güvenliği olmak üzere beş boyutlu olarak ele aldığını aktarmaktadır (Buzan'dan aktaran Sandıklı ve Emeklier, 2012:46).

Güvenlik hizmetlerinin kurumsal evrimini inceleyen Cerrah; sanayi devriminin güvenlik anlayışını değiştirdiğini, feodal toplumlarda sadece asker

tarafından yerine getirilen güvenlik hizmetlerinin, sanayi devrimi sonrasında “iç” ve “dış güvenlik” hizmetleri olarak ikiye ayrıldığını, dış güvenlik (savunma) askerin, iç güvenlik ise polisin sorumlu olduğunu ifade etmektedir (Cerrah, 2011:151).

Güvenlik kavramındaki bu kapsam genişlemesi, günümüzde güvenliğin sağlanmasında, yalnızca askeri ve polisiye tedbirler alınması sınırlarını aşarak, güvenliği etkileyen bütün alanlarda gerekli önlemlerin alınmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle, güvenlik sorunları ve risklerinin doğmasına neden olabilen alanların belirlenerek güvenliğin bütüncül ve kapsamlı bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Bu çalışmada eğitim alanıyla etnik terör bağlamında iç güvenlik arasındaki ilişki irdelenmeye çalışılacaktır.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde eğitim, “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde ve dışında, doğrudan ve dolaylı yardım etme, terbiye” anlamlarına gelmektedir. (Türk Dil Kurumu, 2013). Akyüz ise eğitimi, bireyin bilgi kapasitesinde, düşünce yapısı, davranış ve becerilerinde arzu edilen yönde değişim sağlama süreci olarak tanımlamaktadır (Akyüz, 2001:1).

Eğitimin temel işlevlerinden birisi, bireyin toplumsallaşmasını sağlamaktır. Günümüzde büyük önem taşıyan bu sosyalleşme işlevi, radikal eğilimleri zayıflatarak şiddete yönelimin azalmasına neden olmaktadır. Radikallerin temel özelliği, mevcut düzenden hoşnut olmamaları ve sosyal düzeni kökten değiştirmeyi amaçlamalarıdır. Bu özellik, mevcut düzene uyum sağlayamamış, sosyal ve ekonomik yönden zayıf olan ve dışlanmışlık hissi içerisinde olan bireyler için çok cazip bir düşünce sistemi haline gelebilmektedir. Bu nedenle birey topluma entegre edilebildiği takdirde radikal eğilimler azalmakta, bu da şiddet düşüncesini zayıflatarak toplumsal güvenliğin sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Kızıloluk, eğitim yoluyla bireyin üretkenliğinin artırılarak zorunlu ve kültürel ihtiyaçlarını daha kolay karşılayabileceğini, bu şekilde toplumsal yapıya daha kolay uyum sağlayabileceğini dile getirmektedir (Kızıloluk, 2001: 151-159).

Eğitimin önemli işlevlerinden birisi de sosyal sermayenin güçlenmesine sağladığı katkıdır. Putnam; sosyal sermayenin, toplumdaki karşılıklı güven, normlar ve iletişim ağlarından oluştuğunu ifade etmektedir (Putnam, 1993: 169). Sosyal sermayenin güçlü olduğu toplumlarda; güven, işbirliği ve toplumsal iletişimin daha etkili olduğu, bunun da suç oranlarını azaltıcı, dolayısıyla daha güvenli bir ortamın doğmasını sağlayıcı bir rol oynadığı değerlendirilmektedir. Bu özelliklere sahip toplumlarda, bireyler arasında farklı düşünceler olsa bile, uzlaşma daha kolay gerçekleşmekte, toplumsal dayanışma ve güven duygusu gelişerek daha sağlıklı işleyen demokratik bir ortam oluşmaktadır. Çalışkan ve Meçik, benzer yaklaşımla, bireylerin sosyal iletişim ağlarıyla eğitim düzeyleri arasında yakın bir ilişki olduğundan eğitimin sosyal sermaye birikimini artırarak radikal eğilimleri zayıflatacağını, bunun da toplumsal barış ve huzurun sağlanmasına katkıda bulunacağını ifade etmektedir (Çalışkan ve Meçik, 2010:43).

Eğitimin bir diğer temel işlevi ise iktisadidir. Eğitim, iktisadi açıdan topluma uygun nitelikte işgücü, bireye de meslek edinme imkânını sağlayan temel araçtır. Bu yönüyle ülke ekonomisine sağladığı katkı ile toplumsal refahı artırıcı, dolayısıyla genel anlamda sorunları azaltıcı bir rol oynamaktadır. Eğitimin yetersiz olmasının önemli sonuçlarından birisi işsizliğin artmasıdır. Bu durum toplumda hırsızlık ve gasp gibi mala karşı işlenen suçları artırmaktadır. Bu nedenle işsizlik toplumsal huzur ve güvenlik açısından önemli risklerden birisini oluşturmaktadır. Özellikle genç kitlelerde görülen işsizlik, adi suçlar yanında diğer yasadışı, radikal ve devrimci hareketlere eğilimi de artırmakta ve işsizlik süresi uzadığı takdirde gençleri yasadışı hareketlerin potansiyel insan kaynağına dönüştürebilmektedir. Aytaç ve arkadaşları benzer yaklaşımla, öğrenim düzeylerindeki yükselmenin bireylerin yetenek ve becerilerinin gelişmesine katkı sağladığını, bunun da yasal çerçevedeki kazancı artırması nedeniyle yasadışı faaliyetlere yönelimi zayıflattığını ifade etmekte, birçok araştırmanın suçluların suçsuzlara göre daha az eğitilmiş olduklarını gösterdiğini vurgulamaktadırlar (Aytaç vd. 2007:1). TÜİK'in Aralık 2012 verilerine göre Türkiye'de genel işsizlik oranı %10,1 iken genç işsizlik oranı %19,8 düzeyindedir. Bu da gençlerde işsizliğin, genel oranın yaklaşık iki katı olduğunu göstermektedir. Kriz dönemlerinde bu oran daha da yükselmektedir. (TÜİK Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları, 2012).

Terör suçları ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi gösteren pek çok araştırma bulunmaktadır. Atıcı ve Gümüş'ün, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verilerine dayanarak terör örgütü (PKK) mensuplarının eğitim düzeyleri hakkında yaptıkları çalışmada, 6158 örgüt mensubunun eğitim düzeyleri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, PKK mensuplarının %13'ü okuma-yazma bilmeyen, %9'u okur-yazar, %38'i ilkokul, %10'u ortaokul, %18'i lise ve %12'si üniversite mezunudur (Atıcı ve Gümüş, 2002:87).

Sol terör örgütleriyle (toplam 826 sol terör örgütü mensubu) ilgili yapılan çalışmada; örgüt mensuplarının %2'sinin okuma-yazma bilmeyen, %30'unun ilkokul, %14'ünün ortaokul, %34'ünün lise ve %20'sinin üniversite mezunu olduğu saptanmıştır (Atıcı ve Gümüş, 2002:88). Hizbullah terör örgütü mensuplarının ise %4'ü okuma-yazma bilmeyen ve %3'ü okur-yazar, % 24'ü ilkokul, % 12'si ortaokul, % 36'sı lise ve % 21'i üniversite mezunudur (Atıcı ve Gümüş, 2002:89). Aşırı sol terör ve dini motifli terör örgütü mensuplarının %70-75'ini 11-24 yaş arasındaki gençler oluşturmaktadır. 11-24 yaş arası kesim aynı zamanda öğrenim çağında bulunan nüfusu temsil etmektedir. Buna göre terör örgütlerine katılım açısından öğrenim çağında bulunan kesim önemli bir yer tutmaktadır. PKK, sol terör ve Hizbullah konusunda Türkiye genelini kapsayan verilere dayanan yukarıdaki araştırma sonuçlarının genel resmi yansıttığı değerlendirilmektedir.

Şeker ve arkadaşları tarafından Van ilinde terör suçlarına yönelime etki eden değişkenlerin saptanmasına dönük olarak; 2005 ile 2009 yılları arasında gözaltına alınan 2537 kişiden tesadüfî örnekleme ile seçilen (her yıl için 80 kişi) toplam 400 kişinin dosyası üzerinden araştırma yapılmıştır. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde %37'sinin ilkokul, %18'inin ortaokul, %18'inin lise ve %28'inin üniversite mezunu olduğu saptanmıştır (Şeker, Tunç ve Şahin, 2009:251). Bu bulguların büyük ölçüde Van iline ait olması ve ildeki üniversite ortamından etkilenmiş olması ihtimali araştırmaya bölgesel nitelik kazandırmaktadır.

Dünyada ve Türkiye'de öğrenim düzeyi ile terör dışı suçlar arasındaki ilişkiyi de inceleyen çok sayıda araştırma yapılmıştır. Yıldız ve arkadaşları, İtalya'da Buonanno ve Leonide'in 1980-1995 yıllarını kapsayan dönem için yaptıkları çalışmada eğitim düzeyi ile suç oranının ters orantılı olduğu

sonucuna ulaştıklarını aktarmaktadırlar (Yıldız vd., 2011:21). Benzer şekilde Western Ontario Üniversitesinde yapılan bir araştırmada ABD’de 1990 yılında lise mezunları sayısında sağlanan %1’lik bir artışın suç sayısında 100 bin civarında azalmaya neden olduğu ve bunun da yıllık 2 milyar dolar civarında ekonomik karşılığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (CIBC, 2011: 1).

Türkiye’de de öğrenim düzeyi ile suç işleme arasındaki ilişkiyi inceleyen çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Kızmaz tarafından, suçluların profilini tespiti amacıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki bazı illerdeki cezaevlerinde bulunan 960 hükümlü arasında bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada; hükümlülerin %24,5’inin okur-yazar, %43,6’sının ilkokul mezunu, %18,8’inin ortaokul mezunu, %11,6’sının lise mezunu, %1,6’sının ise üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Bu verilere göre, suçluların daha çok ilkokul düzeyinde öğrenime sahip oldukları, özellikle ilkokuldan sonra öğrenim düzeyi yükseldikçe suç oranlarının düştüğü, tüm öğrenim kategorileri içerisinde yüksek okul mezunlarının en az suç işleyen kesimi oluşturduğu görülmektedir. Bulgulara genel olarak bakıldığında suçların yaklaşık %86,8’inin lise düzeyinden daha düşük düzeyde öğrenim görmüş kişilerce işlendiği ortaya çıkmaktadır. Bu bulgular diğer ülkelerde yapılan araştırmalar ile paralellik göstermektedir (Kızmaz, 2004:313-314).

Türkiye’de yapılan ve genel literatüre aykırı sonuçların elde edildiği bazı araştırmalar da bulunmaktadır. Ancak bu sonuçlara ulaşan araştırmaların az sayıda olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Buna Güvel, Cömertler ve Kar’ın yaptıkları araştırmalar örnek olarak verilebilir. Güvel, eğitimin toplam suç faaliyetleri üzerinde hemen hemen etkisi olmadığı (Güvel, 2004:194); benzer şekilde Cömertler ve Kar da yaptıkları araştırmada eğitim seviyesinin yükselmesinin suç oranını azaltmadığı sonucuna ulaşmışlardır (Cömertler ve Kar, 2007:37).

Yukarıda özetlenen araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; terör suçlarında; etnik terör (PKK) suçlarının üçte ikisinin (%60) okuma yazma bilmeyen, sadece okur-yazar ve ilkokul mezunları tarafından işlendiği, ortaokul mezunlarında oran önemli derecede düşerken (%10) lise mezunlarında yükseldiği (%18), üniversite mezunlarında ise kısmen düştüğü

(%12) görülmektedir. Aşırı sol ve dini motifli terör örgütlerine ait bulgularda ise, kendi aralarında benzerlik söz konusudur. Okuma yazma bilmeyen, sadece okur-yazar olan ve ilkokul mezunları tarafından suç işleyenlerin oranı (%32, %31) etnik terördekinden (PKK) farklı olarak yaklaşık üçte bire düşmekte, ortaokul mezunlarında (%14, %12) etnik teröre (%10) yakın değerde olurken, lise mezunlarında etnik terör (%18) suçlarından daha fazla olarak oran üçte bire (%34, %36) çıkmakta, üniversite mezunlarında ise etnik terör suçlarından (%12) daha yüksek düzeyde (%20, %21) seyretmektedir. Terör dışı suçlarda ise; üçte ikisinin (%68,1) okuma yazma bilmeyen, sadece okur-yazar olan ve ilkokul mezunları tarafından işlendiği, öğrenim düzeyi yükseldikçe suç işleme oranlarının (ortaokul %18,8, lise %11,6, üniversite %1,6) hızla düştüğü görülmektedir.

Bu tablo, terör dışı suçlarda öğrenim düzeyinin suç işlemenin önlenmesinde önemli bir etken olduğunu, terör suçlarında ise durumun biraz daha karmaşık olduğunu ve diğer etkenlerin de durumu etkilediğini göstermektedir. Etnik terör suçlarında, başlangıçta ideolojik tercih olarak kırsal tabana yönelme ve bölgede genelde öğrenim düzeyinin biraz daha düşük olması nedeniyle büyük kısmın öğrenim düzeyinin düşük olması makul görünmektedir. Lise döneminde politik ve ideolojik etkilere yoğun şekilde maruz kalma ve eğitimin zayıf olması nedeniyle çoğunun üniversiteye girememesi gibi nedenler, lise mezunlarında oranın biraz daha yükselmesini anlaşılır kılmaktadır. Aşırı sol ve dini motifli terörde ise işlenen suçların yarısından fazlası lise ve üniversite mezunlarında görülmektedir. Bunda, lise mezunu olup da üniversiteye giremeyen gençlerdeki işsizliğin etkisi yanında, lise ve üniversite ortamındaki ideolojik etkiye maruz kalma yoğunluğunun da etkisi olduğu düşünülebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde; öğrenim düzeyi yükseldiğinde terör suçlarının ciddi oranlarda olması, eğitim sisteminin yetersizliğini ortaya koymakta, öğrencide arzu edilen yönde gelişmeyi sağlaması bir yana, okulların ideolojik kayma zemini haline geldiğini göstermektedir.

Dünyada ve Türkiye’de yapılmış araştırmalara özet olarak değindikten sonra müteakip bölümde, Türkiye’nin en önemli güvenlik sorunlarından birisi olan etnik terörle ilgili olarak bu makalenin sahibi tarafından gerçekleştirilmiş

olan kapsamlı araştırmanın (Güneydoğu Sorununun Sosyolojik Analizi, 2009) ilgili verileri, etnik terörü besleyen, etkileyen algılar ve güven değerleri ile öğrenim düzeyi arasındaki ilişki bağlamında irdelenecektir.

2. ETNİK TERÖRÜN SOSYOLOJİK, EKONOMİK VE SİYASAL ANALİZİNE İLİŞKİN YAPILAN ALAN ARAŞTIRMASI

2009 yılında yapılan araştırmanın evrenini, Kürtlerin ve Zazaların Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşadıkları illerin büyük kısmı olan Diyarbakır, Gaziantep, Malatya, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Adıyaman, Elazığ, Erzurum, Ağrı, Mardin, Van, Muş, Bitlis, Bingöl, Tunceli, Batman ve Siirt illeri ile bölgeden göç edenlerin yoğun olarak yaşadıkları illerden İstanbul ve Mersin'in göç ile oluşan mahallelerinde yaşayan farklı etnik gruplardan (Türk, Kürt, Arap, Zaza) insanlar oluşturmaktadır (Bilgiç ve Akyürek, 2009:4).

Araştırmada, belirtilen il ve bu illere ait ilçe merkezlerinde en son nüfus sayımına göre binde bir oranında, yaklaşık 10 bin kişiye anket uygulanmıştır. Uygulamada gerçek nüfus verilerindeki yaş ve cinsiyet dağılımları dikkate alınmış, buna göre belirlenen mahalle kotalarına göre ilgili yerleşim birimlerinde rastgele olarak seçilen kişi veya adreslere gidilerek anket uygulanmıştır. İstanbul ve Mersin illerinde özellikle göç ile oluşan mahallelerdeki eğilimlerin tespiti amaçlandığından, göç eden Kürtler ve Zazaların yoğun olarak yaşadıkları mahalleler dikkate alınarak örneklem seçilmiştir.

Anketlerin uygulanmasında, anket konusunda eğitilen, Kürtçe ve Zazaca bilen, yaklaşık 200 bayan ve erkek üniversite öğrencisinden yararlanılmıştır. Böylece dil konusunda doğabilecek sorunlar en aza indirilmiştir. Anketler uygulandıktan sonra, uygulamanın doğruluğu %10 oranında telefonla kontrol edilmiştir.

Toplanan verilerde SPSS (17.0) programı yardımıyla öncelikle veri temizliği ve düzenlemesi yapılmıştır. Ön uygulamada bazı yerlerde özellikle hassas konularda insanların doğruyu söylemekten çekindikleri gözlenmiştir. Bu nedenle, hassas nitelikteki sorulara fikrim yok/söylemek istemiyorum seçenekleri eklenerek yanıltıcı beyanda bulunulmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ayrıca verilerin temizlenmesi aşamasında, sorularda kesin

olarak çelişki ifade eden (Örneğin, bir soruda 15 yaşında olduğunu belirttiği halde diğer bir soruda üniversite mezunu olduğunu belirtmesi gibi) 37 farklı değişken çift arasında çapraz kontrol yapılmıştır. Bu kontrol sonuçlarına göre, üç veya daha fazla sayıda tutarsızlık/çelişki görülen cevap kâğıtları çalışmadan tamamen çıkarılmıştır. Veri temizliği çalışması sonrasında başlangıçta 9424 adet olan örneklem sayısı 8607'ye düşmüştür. Böylece çeşitli nedenlerle doğru beyanda bulunmayan veya çelişkili beyanda bulunan deneklerin değerlendirme dışı tutulması sağlanmıştır.

Anketlerden elde edilen veriler istatistikî analiz programı (SPSS 17.0) kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada; frekans dağılımları, faktör analizi, tek yönlü varyans analizi, çapraz tablo, Post Hoc Scheffe analizi ve tanımlayıcı istatistiklerin bulgulanması yönünde analizler yapılmıştır. Soru ve boyut bazındaki tüm değerler 0-100 ölçek aralığında alınmıştır. 100'lü ölçekte ölçek skorunun yüksekliği, kişilerin soru ifadelerine katılım derecesini/oranını, boyut bazında ise söz konusu eğilimin yüksekliğini göstermektedir.

Çalışmada, sürekli değişken niteliğindeki sosyo-demografik değişkenler aynı zamanda kategorik hale getirilerek tek yönlü varyans analizlerinde bağımsız değişken alınarak da kullanılmıştır. Çapraz tablolarda, satır/sütun değişken kategorisi içindeki yüzde değerleri verilmiş, ancak tablolardaki sıkışıklık nedeniyle yüzdenin satır/sütunlardan hangisi bazında alındığı ayrıca belirtilmemiştir. Buna rağmen, çapraz tablolarda toplam değerlerinin bulunduğu düzlem satır/sütun ayırımını açıkça göstermektedir. Algısal soru ve boyut ortalamaları ile bu ortalamalardaki farklılaşmaları ortaya koyan varyans analizi tablolarında değişkenlere ait değerleri oluşturan örneklem sayıları (N) tabloların büyüklüğü ve karmaşıklığı nedeniyle her zaman verilememiştir.

Varyans analizlerinde %95 güven aralığı esas alınmıştır. Bu sebeple, anlamlılık değeri (p) 0,05 ve daha küçük olan değişkenler arası ilişki ve farklılaşmalar anlamlı kabul edilmiştir (Bilgiç ve Akyürek, 2009:4).

3. BULGULAR

3.1. Ana Dil İstatistikleri

Ankete katılanların ana dile göre sıklık tablosu aşağıda verilmiştir. Verilen cevaplara göre; % 56,2'sinin ana dili Kürtçe, % 33,4'nün ana dili Türkçe, % 5,4'nün Zazaca ve %4,7'nin ise Arapçadır. Çok az miktarda (% 0,4) olan diğer etnisite ve din mensupları, çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur (Bilgiç ve Akyürek, 2009:11). Çalışmada dil ile etnik kabul arasında %90'ın üzerinde bir mutabakat olduğu görülmüştür. Etnik kimlik tanımlamalarının ortak aile bağı gibi nedenlerle karışmış olmasından dolayı analizlerde etnik köken yerine daha belirleyici olan ana dil değişkeni kullanılmıştır.

Tablo 1. Ana Dil Sıklık Tablosu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
KÜRTÇE	4797	55,7	56,2	56,2
TÜRKÇE	2850	33,1	33,4	89,6
ARAPÇA	398	4,6	4,7	94,2
ZAZACA	463	5,4	5,4	99,6
DİĞER	30	,4	,4	100,0
TOPLAM	8538	99,2	100,0	
CEVAPSIZ	69	,8		
TOPLAM	8607	100,0		

3.2. Öğrenim Durumu İstatistikleri

Ana dil ve yaşa göre öğrenim durumu değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir (Bilgiç ve Akyürek, 2009:23).

Tablo 2. Ana Dil * Yaş * Öğrenim Durumu Çapraz Tablosu

			ÖĞRENİM DURUMU				TOPLAM
ANA DİL	YAŞ	YÜZDE	OKURYAZAR DEĞİL/ OKURYAZAR	İLK ÖĞRETİM	ORTA ÖĞRETİM	ÖN LİSANS	
KÜRTÇE	15-25	Sayı	91	339	569	300	1299
		(%)	7,0%	26,1%	43,8%	23,1%	100,0%
	26-40	Sayı	285	719	469	387	1860
		(%)	15,3%	38,7%	25,2%	20,8%	100,0%
	41-55	Sayı	308	374	91	65	838
		(%)	36,8%	44,6%	10,9%	7,8%	100,0%
	56 VE ÜZERİ	Sayı	145	86	22	4	257
		(%)	56,4%	33,5%	8,6%	1,6%	100,0%
TOPLAM		Sayı	829	1518	1151	756	4254
		(%)	19,4%	35,7%	27,1%	17,8%	100,0%
TÜRKÇE	15-25	Sayı	27	153	315	250	745
		(%)	3,6%	20,5%	42,3%	33,6%	100,0%
	26-40	Sayı	51	421	346	346	1164
		(%)	4,4%	36,2%	29,7%	29,7%	100,0%
	41-55	Sayı	65	263	82	48	458
		(%)	14,2%	57,4%	17,9%	10,5%	100,0%
	56 VE ÜZERİ	Sayı	38	61	15	7	121
		(%)	31,4%	50,4%	12,4%	5,8%	100,0%
TOPLAM		Sayı	181	898	758	651	2488
		(%)	7,3%	36,1%	30,5%	26,2%	100,0%
ARAPÇA	15-25	Sayı	7	23	55	37	122
		(%)	5,7%	18,9%	45,1%	30,3%	100,0%
	26-40	Sayı	13	48	28	42	131
		(%)	9,9%	36,6%	21,4%	32,1%	100,0%
	41-55	Sayı	18	33	11	6	68
		(%)	26,5%	48,5%	16,2%	8,8%	100,0%
	56 VE ÜZERİ	Sayı	9	6	1	1	17
		(%)	52,9%	35,3%	5,9%	5,9%	100,0%
TOPLAM		Sayı	47	110	95	86	338
		(%)	13,9%	32,5%	28,1%	25,4%	100,0%

ZAZACA	15-25	Sayı	5	20	44	36	105
		(%)	4,8%	19,0%	41,9%	34,3%	100,0%
	26-40	Sayı	21	64	61	72	218
		(%)	9,6%	29,4%	28,0%	33,0%	100,0%
	41-55	Sayı	18	29	17	6	70
		(%)	25,7%	41,4%	24,3%	8,6%	100,0%
	56 VE ÜZERİ	Sayı	7	6	2	1	16
		(%)	43,8%	37,5%	12,5%	6,3%	100,0%
	TOPLAM	Sayı	51	119	124	115	409
		(%)	12,5%	29,1%	30,3%	28,1%	100,0%

3.3. Ayrımcılık, Aidiyet Duygusu ve Birlikte Yaşama İsteği Bulguları

Bu bölümde bölge insanının “Ayrımcılık Algısı - Aidiyet Duygusu - Birlikte Yaşama İsteği” boyutlarındaki eğilimleri ölçülmeye çalışılmıştır. Önce bu boyutlardaki soru ve ölçek istatistikleri ortaya konulmuş, müteakiben bu eğilimlerin öğrenim düzeyine göre farklılaşması analiz edilmiştir.

“Ayrımcılık Algısı”, ayrılıkçılık anlamında olmayan ve sosyokültürel algılamalar temelinde ülkede kendilerine ayrımcılık uygulandığı konusundaki algıyı yansıtmaktadır. Bu algı; “Ülkede çalışan her Kürt’ün / Zaza’nın / Arap’ın Türkler kadar başarı şansı yoktur.”, “Kürtler/Zazalar/Araplar kendi kültürlerini rahat bir şekilde yaşayamamaktadırlar.”, “Bölge dışına çıktığımda kendimi tedirgin hissediyorum, rahatça Kürtçe/Zazaca/Arapça konuşamıyorum.”, “Kürtlerin/Zazaların/Arapların yaşam tarzı Türk halkı tarafından aşağılanmaktadır.”, “Kürtler/Zazalar/Araplar Devlet tarafından ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmektedir.”, “Ülkede Kürtlere/Zazalara/Araplara karşı bir şiddet politikası uygulanmaktadır.” şeklinde sorulan altı soru ile ölçülmüştür. Bu soruların “faktör yükleri” ve “Alfa değerleri” ile yapısal olarak geçerliliği test edilerek “Ayrımcılık Algısı Boyutu” oluşturulmuştur (Bilgiç ve Akyürek, 2009:153).

Ülkeye olan aidiyet algısını ifade eden “Aidiyet Duygusu”; “T. C.vatandaş olmakta gurur duyuyorum.”, “Türk Ordusu bizim ordumuzdur.”, “Türkiye Cumhuriyeti benim devletimdir.”, “Türk tarihi bizim de tarihimizdir.”, “Türk bayrağı hepimizindir.”, “İstiklal marşı benim marşımdır.” şeklinde sorulan altı soruyla ölçülmüştür. Bu soruların “faktör yükleri” ve “Alfa değerleri” ile yapısal

olarak geçerliliği test edilerek “Aidiyet Duygusu Boyutu” oluşturulmuştur (Bilgiç ve Akyürek, 2009:154).

Türkler ile diğer etnik grupların bağları ve birlikte yaşama isteğine yönelik algıları; “Kürtler/Zazalar/Araplar ile Türkler kardeşler.”, “Türklerle Kürtlerin/Zazaların/Arapların ortak bir geleceği vardır.”, “Türklerle Kürtler/ Zazalar/ Araplar arasında kuvvetli bağlar vardır.”, “Türk / Kürt halkına karşı herhangi bir düşmanlığım veya antipatim yoktur.” şeklinde sorulan dört soru ile ölçülmüş ve bu soruların “faktör yükleri” ve “Alfa değerleri” ile yapısal olarak geçerliliği test edilerek “Beraber Yaşama İsteği Boyutu” oluşturulmuştur (Bilgiç ve Akyürek, 2009:155).

3.3.1. Ayrımcılık, Aidiyet ve Birlikte Yaşama İsteği Boyutlarının Ana Dile Göre Farklılaşması

Bu bölümde Ayrımcılık, Aidiyet ve Birlikte Yaşama İsteği Boyutlarının ana dile göre farklılaşması tek yönlü varyans analizi yöntemiyle incelenmiştir. Ölçülen üç ana boyuta ait ana dile göre ölçek skorları ve analiz değerleri aşağıda tablo olarak verilmiştir (Bilgiç ve Akyürek, 2009:157).

Tablo 3. Ayrımcılık, Aidiyet ve Birlikte Yaşama İsteği Boyutlarının Ana Dile Göre Farklılaşması Varyans Analiz Tablosu

SORU NO	Sorular \ Ölçek	Ana dil (%)					Varyans Analizi	
		Kürtçe	Türkçe	Arapça	Zazaca	Toplam	F	Anlm.
1	AYRIMCILIK ALGISI	51,2	11,7	19,8	57,1	39,1	316,5	000
2	AİDİYET	76,4	93,9	91,5	80,0	84,4	261,7	000
3	BERABER YAŞAMA İSTEĞİ	78,2	87,2	86,5	80,7	81,8	63,5	000

3.3.2. Kürtlerde ve Zazalarda, Ayrımcılık, Aidiyet ve Birlikte Yaşama İsteği Boyutlarının Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşması

Kürtlerde ve Zazalarda, Ayrımcılık, Aidiyet ve Birlikte Yaşama İsteği Boyutlarının Öğrenim durumuna göre ortalama ölçek skorları tablo olarak aşağıda verilmiştir (Bilgiç ve Akyürek, 2009:164).

Tablo 4. Kürtlerde ve Zazalarda, Ayrımcılık, Aidiyet ve Birlikte Yaşama İsteği Boyutları - Öğrenim Durumu Farklılaşma Tablosu

ÖĞRENİM DURUMU	AYRIMCILIK ALGISI (%)	AİDİYET (%)	BERABER YAŞAMA İSTEĞİ (%)
OKURYAZAR DEĞİL – OKURYAZAR	52,2	76,4	76,3
İLKÖĞRETİM (İLK VE ORTAOKUL MEZ.)	47,0	78,7	78,8
ORTA ÖĞRETİM (LİSE MEZ.)	54,5	75,0	76,9
ÖN LİSANS VE ÜZERİ	56,7	74,8	81,0
Toplam	51,8	76,6	78,3
F	7,485	3,434	4,587
Anlamlılık	,000	,016	,003

Kürt ve Zazalarda “ayrımcılık algısı”, genel olarak bakıldığında kişilerin öğrenim durumuna göre farklılaşmaktadır ($F=7,485$; $p=0,000$). Ancak bu farklılaşma öğrenim düzeyinin artmasına paralel olarak doğrusal bir şekilde artmamaktadır. Farklı öğrenim düzeyine sahip grupların “ayrımcılık algısı” temelinde birbirinden farklılaşmasına Post Hoc Scheffe analizine göre bakıldığında;

“Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar”ın “ayrımcılık algısı”nın (52,2) diğer üç gruptan anlamlı olarak farklılaşmadığı (47,0; 54,5; 56,7) görülmektedir ($p=0,204$; $p=0,844$; $p=0,424$).

“İlköğretim mezunları”nın “ayrımcılık algısı”nın (47,0) sadece “lise mezunları” (54,5) ve “üniversite mezunları” (56,7) ile anlamlı olarak farklılaştığı ($p=0,006$; $p=0,000$) ve daha düşük olduğu; “okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar” (52,2) ile farklılaşmadığı ($p=0,204$) görülmektedir.

“Lise mezunları”nın “ayrımcılık algısı”nın (54,5) sadece “ilköğretim mezunları” (47,0) ile anlamlı olarak farklılaşarak daha yüksek olduğu görülmekte ($p=0,000$); diğer iki grupta (52,2; 56,7) anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($p=0,844$; $p=0,846$).

“Üniversite mezunları”nın “ayrımcılık algısı” ise (56,7) sadece “ilköğretim mezunları” (47,0) ile anlamlı olarak farklılaşarak daha yüksek olduğu görülmekte ($p=0,006$); diğer iki grupta (52,2; 54,5) anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($p=0,424$; $p=0,846$).

Kürt ve Zazalarda; öğrenim durumunu ifade eden dört ana grubun, “aidiyet algısı” temelinde birbirinden farklılaşmasına Post Hoc Scheffe analiziyle bakıldığında; bütün grupların (76,4; 78,7; 75,0; 74,8) aralarında anlamlı olarak farklılaşma olmadığı görülmektedir ($p=0,505$; $p=0,878$; $p=0,851$; $p=0,059$; $p=0,085$; $p=0,999$).

Genel olarak bakıldığında Kürt ve Zazaların “beraber yaşama isteği” kişilerin öğrenim durumuna göre farklılaşmaktadır ($F=4,587$; $p=0,003$). Öğrenim durumunu ifade eden dört ana grubun “beraber yaşama isteği” temelinde birbirinden farklılaşmasına Post Hoc Scheffe analizi ile bakıldığında;

“Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar”ın “beraber yaşama isteği”nin (76,3) sadece üniversite mezunlarıyla (81,0) anlamlı olarak farklılaştığı ($p=0,015$) ve daha düşük olduğu, diğer iki grupta anlamlı olarak farklılaşmadığı (78,8; 76,9) görülmektedir ($p=0,297$; $p=0,977$).

“İlköğretim mezunları”nın “beraber yaşama isteği” (78,8) diğer gruplarla (76,3; 76,9; 81,0) anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($p=0,297$; $p=0,461$; $p=0,363$).

“Lise mezunları”nın “beraber yaşama isteği” (76,9) sadece “üniversite mezunları” (81,0) ile anlamlı olarak farklılaşarak ($p=0,025$) daha düşük olduğu görülmekte; diğer iki grupta (76,3; 78,8) anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($p=0,977$; $p=0,461$).

“Üniversite mezunları”nın “beraber yaşama isteği” ise (81,0) sadece “Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar” (76,3) ve “lise mezunları” (76,9) ile anlamlı olarak farklılaşarak ($p=0,015$; $p=0,025$) daha yüksek olduğu görülmekte; “ilköğretim mezunları”(78,8) ile anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($p=0,363$).

3.4. Güven Ölçeği Bulguları

Araştırmada güven ölçeğinde yer alan 23 farklı kişi, kurum ve oluşuma ait istatistiklerden sadece konuyla ilgili olan 10 tanesi seçilerek analizler yapılmıştır. Bu kapsamda; T.C. Cumhurbaşkanı, T.C. Başbakanı, Türkiye Büyük

Millet Meclisi (TBMM), Polis, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), Jandarma, Vali/Kaymakam, Adliye/Yargı sistemi, Abdullah Öcalan ve PKK'ya ait güven verileri değerlendirmeye alınmıştır.

Analizleri kolaylaştırmak amacıyla ölçekte birbiriyle ilişkili olan sorular, “faktör yükleri” ve “Alfa değerleri” ile yapısal olarak geçerliliği test edildikten sonra birleştirilerek, “devlete güven”, “güvenlik güçlerine güven” ve “PKK/Öcalan'a güven” olmak üzere üç farklı güven boyutu oluşturulmuştur.

Yasama, yürütme ve yargıyı temsil eden makamlar ve kurumlara (T.C. Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi, T.C. Başbakanı, Vali/Kaymakam ve Adliye/Yargı sistemi) ait güven değerlerinden “devlete güven” boyutu; TSK, Polis ve Jandarmaya ait güven değerlerinden “güvenlik güçlerine güven” boyutu; A. Öcalan ve PKK'ya ait güven değerlerinden ise “PKK/Öcalan'a Güven” boyutu oluşturulmuştur.

Devlete, Güvenlik Güçlerine ve PKK/Öcalan'a güvenin ana dile göre farklılaşması aşağıda verilmiştir (Bilgiç ve Akyürek, 2009:215).

Tablo 5. Güven Ölçeği ve Ana Dile Göre Farklılaşma İstatistikleri

SORU NO	Sorular \ Ölçek	Ana dil (%)					Varyans Analizi	
		Kürtçe	Türkçe	Arapça	Zazaca	Toplam	F	Anlm.
1	DEVLETE GÜVEN	61,36	77,31	77,22	57,39	67,53	125,14	,000
2	GÜVENLİK GÜÇLERİNE GÜVEN	56,55	79,66	74,27	57,20	66,16	262,81	000
3	PKK-ÖCALAN'A GÜVEN	16,51	,18	36	7,34	9,02	203,43	000

Kürtler ve Zazalarda Güven Ölçeği boyutlarının öğrenim düzeylerine göre ortalama ölçek skorları tablo olarak aşağıda verilmiştir (Bilgiç ve Akyürek, 2009:229).

Tablo 6. Güven Ölçeği Soru ve Boyutları - Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşma Tablosu

	OKURYAZAR DEĞİL/ OKUR-YAZAR (%)	İLK ÖĞRETİM (%)	ORTA ÖĞRETİM (%)	ÖN LİSANS VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)	F	Anlm.
DEVLETE GÜVEN	64,43	64,84	57,88	53,77	60,89	17,875	,000
GÜVENLİK GÜÇLERİNE GÜVEN	60,36	61,95	54,29	45,27	56,49	35,406	,000
PKK-ÖCALAN'A GÜVEN	18,42	14,81	17,02	13,46	15,81	3,135	,025

Genel olarak Kürt ve Zazalarda “devlete güven” kişilerin öğrenim durumuna göre farklılaşmaktadır (F=17,875; p=0,000). Farklı öğrenim düzeyine sahip dört ana grubun “devlete güven” temelinde birbirinden farklılaşmasına Post Hoc Scheffe analizi ile bakıldığında;

“Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar”da “devlete güven”in (64,43) “ilköğretim mezunları” (64,84) ile anlamlı olarak farklılaşmadığı (p=0,997), “lise mezunları” (57,88) ile “üniversite mezunları”ndan (53,77) ise anlamlı olarak farklılaştığı (p=0,006; p=0,000) ve daha yüksek olduğu (p=0,000) görülmektedir.

“İlköğretim mezunları”nda “devlete güven”in (64,84) “lise mezunları” (57,88) ve “üniversite mezunları”ndan (53,77) anlamlı olarak farklılaştığı (p=0,000; p=0,000) ve daha yüksek olduğu, “Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar”dan ise farklılaşmadığı görülmektedir (p=0,997).

“Lise mezunları”nda “devlete güven”in (57,88) “Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar” (64,43) ile “ilköğretim mezunları”ndan (64,84) anlamlı olarak farklılaştığı (p= 0,006; p=0,000) ve daha düşük olduğu, “üniversite mezunları”ndan (53,77) ise anlamlı olarak farklılaşmadığı (p=0,176) görülmektedir.

“Üniversite mezunları”nda “devlete güven”in (53,77) “Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar” (64,43) ile “ilköğretim mezunları”ndan (64,84) anlamlı olarak farklılaştığı ($p=0,000$; $p=0,000$) ve daha düşük olduğu, “lise mezunları”ndan (57,88) ise anlamlı olarak farklılaşmadığı ($p=0,176$) görülmektedir.

Genel olarak Kürt ve Zazalarda “güvenlik güçlerine güven” kişilerin öğrenim durumuna göre farklılaşmaktadır ($F=35,406$; $p=0,000$). Farklı öğrenim düzeyine sahip dört ana grubun “güvenlik güçlerine güven” temelinde birbirinden farklılaşmasına Post Hoc Scheffe analizi ile bakıldığında;

“Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar”da “güvenlik güçlerine güven”in (60,36) “ilköğretim mezunları” (61,95) ile anlamlı olarak farklılaşmadığı ($p=0,840$), “lise mezunları” (54,29) ile “üniversite mezunları”ndan (45,27) ise anlamlı olarak farklılaştığı ($p=0,013$; $p=0,000$) ve daha yüksek olduğu ($p=0,000$) görülmektedir.

“İlköğretim mezunları”nda “güvenlik güçlerine güven”in (61,95) “lise mezunları” (54,29) ve “üniversite mezunları”ndan (45,27) anlamlı olarak farklılaştığı ($p=0,000$; $p=0,000$) ve daha yüksek olduğu, “Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar”dan (60,36) ise farklılaşmadığı görülmektedir ($p=0,840$).

“Lise mezunları”nda “güvenlik güçlerine güven”in (54,29) diğer bütün gruplarla (60,36; 61,95; 45,27) anlamlı olarak farklılaştığı ($p=0,013$; $p=0,000$; $p=0,000$), “Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar” (60,36) ile “ilköğretim mezunları”ndan (61,95) daha düşük, “üniversite mezunları”ndan (45,27) ise daha yüksek olduğu ($p=0,176$) görülmektedir.

“Üniversite mezunları”nda ise “güvenlik güçlerine güven”in (45,27) diğer bütün gruplardan (60,36; 61,95; 54,29) anlamlı olarak farklılaştığı ($p=0,000$; $p=0,000$; $p=0,000$) ve daha düşük olduğu görülmektedir.

Kürtler ve Zazalarda farklı öğrenim düzeyine sahip dört ana grubun (18,42; 14,81; 17,02; 13,46) “PKK/Öcalan’a güven” temelinde birbirinden farklılaşmasına Post Hoc Scheffe analizi ile bakıldığında; gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($p=0,182$; $p=0,885$; $p=0,068$; $p=0,521$; $p=0,874$; $p=0,230$).

4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

“Ayrımcılık algısı” bulguları genel olarak değerlendirildiğinde; öğrenim gruplarının bir kısmı arasında istatistikî olarak farklılaşma olmakla birlikte, değerlerin birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu durum bütün öğrenim düzeylerinde ortalama %50 civarında “ayrımcılık algısı” oluştuğunu göstermektedir. Öğrenim düzeyi yükseldiğinde lise ve üniversite mezunlarında “ayrımcılık algısı” düşmemekte, ilköğretim mezunlarına göre kısmen artmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında öğrenim düzeyinin yükselmesinin algıyı zayıflatmadığı, dolayısıyla eğitim sisteminin kendisinden beklenen etkiyi yapamadığı görülmektedir. Okuryazar olmayan/sadece okuryazar olan kitlede “ayrımcılık algısı”nın ilköğretim mezunlarına göre kısmen yüksek olması, bu kitlenin daha fazla sosyal etiketlemeye maruz kalması ve kendisini ifade edememesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

“Aidiyet algısı” bulguları genel olarak değerlendirildiğinde; farklı öğrenim düzeylerindeki gruplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı, bütün gruplarda ortalama % 75 civarında “ülkeye aidiyet duygusu” olduğu görülmektedir. Öğrenim düzeyi arttıkça bu algıda yükselme görülmemesi, eğitim sisteminin “aidiyet algısı”nı olumlu yönde geliştirici bir role sahip olamadığını göstermektedir.

“Beraber yaşama isteği” bulguları genel olarak değerlendirildiğinde; öğrenim gruplarının bir kısmı arasında istatistikî olarak farklılaşma olmakla birlikte, farklılaşmanın birbirine yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Bu durum bütün öğrenim düzeylerinde ortalama % 75-80 arasında “beraber yaşama isteği” olduğunu göstermektedir. Öğrenim düzeyi yükseldiğinde genel olarak lise mezunlarına kadar farklılaşma görülmemekte, ancak üniversite mezunlarında “beraber yaşama isteği” kısmen artmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde lise düzeyine kadar (lise mezunları dâhil) öğrenim düzeyinin yükselmesinin “beraber yaşama isteği”ni artırmadığı, ancak üniversite mezunlarında bu algıda az da olsa iyileşme olduğu görülmektedir. Üniversite mezunlarında, lisedeki tepkisel dönemin kısmen geride kalması ve üniversite ortamında dünyayı daha iyi değerlendirme fırsatı veren rasyonalitenin artmasıyla bu durumun açıklanması mümkündür.

“Devlete güven” verileri genel olarak değerlendirildiğinde; “Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar” (64,43) ile “ilköğretim mezunları”nda (64,84) da “devlete güven”in yaklaşık aynı düzeyde ve “lise mezunları” (57,88) ile “üniversite mezunları”ndan (53,77) daha yüksek olduğu, lise mezunları ile üniversite mezunları arasında da anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Bu veriler; ilköğretimden sonra kırılma yaşandığını lise ve üniversite mezunlarında devlete olan güvenin azaldığını göstermektedir. Son yıllarda bölgedeki okullaşma oranı ciddi derecede artmasına rağmen böyle bir tablonun ortaya çıkması bölgedeki eğitim sisteminin yeniden değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çok büyük eğitim yatırımlarının tam tersi bir sonuç oluşturması beklenirken ortaya çıkan bu durum, eğitimin sadece okul açmak ve öğrenci sayısını artırmakla mümkün olmadığını göstermektedir.

“Güvenlik güçlerine güven” verileri genel olarak değerlendirildiğinde; “Okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar” (60,36) ile “ilköğretim mezunları” (61,95) arasında “güvenlik güçlerine güven”in anlamlı olarak farklılaşmadığı ve öğrenim düzeyi yükseldikçe, “lise mezunları” (54,29), “üniversite mezunları” (45,27), güvenlik güçlerine güvenin giderek azaldığı görülmektedir. Bu veriler; “güvenlik güçlerine olan güven”in genel puan değerleri itibarıyla “devlete olan güven”den yaklaşık 5 puan daha düşük olmakla birlikte, gruplar arasındaki farklılaşma bakımından ikisi arasında kısmi bir benzerlik olduğunu; okuryazar olmayan ve sadece okuryazar olanlar ile ilköğretim mezunlarında güvenlik güçlerine olan güvenin hemen hemen aynı düzeyde olduğunu, ancak ilköğretimden sonra öğrenim düzeyi arttıkça güvenlik güçlerine olan güvenin azaldığını göstermektedir. Terörle mücadelenin uzunca bir süre güç kullanma ekseninde yürütülmesi, bunun doğurduğu kaçınılmaz yan etkiler, istenmeden de olsa halka verilen rahatsızlıklar ve bölgede genç personelin yapılan hatalar, güvenlik güçlerine olan güvenin devlete olan güvene nazaran biraz daha düşük düzeyde olmasını anlaşılır kılmaktadır.

“PKK/Öcalan’a güven” verileri genel olarak değerlendirildiğinde; farklı öğrenim düzeyindeki bütün grupların yaklaşık aynı derecede “PKK/Öcalan’a güven” duydukları görülmektedir. PKK’nın başlangıçtan itibaren “kır gerillası” stratejisini uygulaması nedeniyle hedef kitle olarak büyük ölçüde kırsal kesimlere yönelmesi ve bölgedeki öğrenim düzeyinin kırsal yörelerde ve küçük yerleşim yerlerinde daha düşük düzeyde olması, düşük eğitim düzeylerindeki verileri açıklamaktadır.

Bölgede son yıllarda küçük yerleşim birimlerine kadar liselerin açılması ve derslik sayısının artması okullaşma oranını da yükseltmiştir. Lise çağındaki gençlerin büyük ölçüde etnik eksenli politik ve ideolojik etkilere maruz kalmaları, genç kitlenin büyük ölçüde aynı sosyal çevrede ve ülkenin diğer kesimlerindeki durumdan habersiz olarak büyük ölçüde örgütün propagandasının etkisine açık olmaları, gençlik döneminde duyguların ve tepkisel tavırların biraz daha ön planda olması, bölgedeki sosyoekonomik ve sosyokültürel durumun propagandaları bir ölçüde haklı çıkarıcı nitelikte olması, lise mezunlarında da PKK/Öcalan'a olan güvenin daha düşük öğrenim düzeyleriyle yaklaşık aynı değerlerde seyretmesinde destekleyici rol oynamaktadır.

Üniversite mezunlarının da lise çağlarında benzer şartlara maruz kalmış ve etkilenmiş olmaları, bir kısmının üniversite döneminde yaşadığı bölgenin dışına çıkmasına, farklı illerdeki diğer etnik ve sosyal gruplarla etkileşime girmelerine rağmen etnik duyguların zayıflamadığı ve PKK/Öcalan'a olan güvenin aynı düzeyde devam ettiği görülmektedir. Bu durum üniversitelerdeki eğitim sisteminin etnik bilinçlenmede dengeleyici bir rol oynayamadığını veya etnik bilinçlenme başladıktan sonra geriye dönüşün kolay olmadığını göstermektedir.

Öğrenim düzeyi arttıkça PKK/Öcalan'a olan güvende azalma olmaması, okulların politik ve ideolojik etkilere ne kadar açık olduğunu ve eğitim sisteminin beklenen işlevi yerine getiremediğini göstermektedir. Bunda da fiziki şartlar yanında, öğretmenlerin hem sayı hem de nitelik olarak arzu edilen düzeyde olmamalarının ciddi derecede etkisi olduğu düşünülmektedir. Okullarda belli ölçüde öğretim olmakla birlikte eskiden "terbiye" kelimesiyle ifade edilen anlamda eğitimin varlığından söz etmek oldukça zordur.

Son yıllarda devletin hem sosyokültürel hem de sosyoekonomik alanda daha olumlu bir yaklaşım sergilemesi söz konusu ise de, yılların birikimini kısa süre içerisinde gönüllerden ve zihinlerden atmak mümkün olmadığından olumsuz yansımaların halen devam ettiği görülmektedir.

SONUÇ

Bir ülkenin varlığının ve menfaatlerinin iç ve dış tehdit ve tehlikelere karşı korunması olarak ifade edilebilecek güvenlik kavramı, başlangıçta daha çok askeri faaliyetler kapsamında ele alınmış, ancak teknoloji ve diğer alanlarda meydana gelen gelişmelere paralel olarak ekonomi, enerji, çevre, sağlık, sosyo-kültür ve eğitim alanlarını da kapsar hale gelmiştir.

Eğitimin temel işlevlerinden birisi bireyin toplumsallaşmasını sağlamaktır. Bireyin topluma uyumu sağlandığında radikal eğilimler azalmakta, bu da şiddet düşüncesini zayıflatarak suçluluğu azaltmakta ve toplumsal güvenliğin sağlanmasına katkı sağlamaktadır.

Toplumda karşılıklı güven, normlar ve iletişim ağlarından oluşan sosyal sermayenin güçlü olduğu toplumlarda güven ve toplumsal iletişimin daha etkili olduğu görülmekte, bu da sonuçları itibariyle daha güvenli bir ortamın doğmasına katkı sağlamaktadır. Sosyal sermayenin güçlendirilmesi de ancak etkili bir eğitim sistemiyle mümkün olabilmektedir.

Eğitimin diğer temel işlevi olan iktisadi işleviyle de; topluma uygun nitelikte işgücü, bireye de meslek kazandırarak ülke ekonomisinin güçlenmesi, bunun sonucu olarak toplumsal refahın artarak genel sorunların azalması, dolayısıyla güvenliğin daha da güçlenmesinin mümkün olacağı beklenmektedir. Eğitimin yetersiz olmasının sonuçlarından birisi olan işsizliğin artmasıyla güvenlik açısından riskler doğmakta, özellikle mala karşı işlenen suçlarda artış görülmektedir.

Yapılan araştırmalarda terör suçlarında; öğrenim düzeyi ile suç işleme arasında doğrusal olmayan, başka bir deyişle öğrenim düzeyi arttıkça terör suçlarının azalması şeklinde doğrusal olmayan (karmaşık) bir ilişki olduğu görülmektedir. Türkiye'nin sosyolojik yapısını yansıtan bir araştırmada; etnik terör (PKK) suçlarının yaklaşık üçte ikisinin (%60) okuma yazma bilmeyen, sadece okur-yazar ve ilkokul mezunları tarafından işlendiği görülmektedir. Aşırı sol ve dini motifli terör suçlarında ise, okuma yazma bilmeyen, sadece okur-yazar ve ilkokul mezunları tarafından suç işleyenlerin oranı (%32, %31) etnik terörden (PKK) farklı olarak yaklaşık üçte bire düşmektedir. Suçların önemli bir kısmı lise ve üniversite mezunları tarafından işlenmektedir. Görüldüğü gibi, eğitim faaliyetleri sahip olması gereken rolü tam olarak yerine

getirememekte, terör suçlarında öğrenim düzeyleri dışındaki diğer faktörlerin de etkisiyle doğrusal olmayan (karmaşık) bir ilişki oluşmaktadır.

Öğrenim düzeyi ile adi suçlar arasındaki ilişkiyi inceleyen çeşitli araştırmalar da yapılmıştır. Türkiye’de cezaevlerindeki hükümlüler arasında yapılan bir araştırmada; suçlulukla öğrenim düzeyi arasında negatif bir ilişkinin olduğu, başka bir deyişle öğrenim düzeyi arttıkça suç işleme oranının düştüğü saptanmıştır. Bulgulara genel olarak bakıldığında suçların yaklaşık %86,8’inin lise düzeyinden daha düşük düzeyde öğrenim görmüş kişilerce işlendiği görülmüştür. Dünyada da benzer araştırmalar mevcuttur. 1990 yılında ABD’de yapılan bir araştırmada lise mezunları sayısında sağlanan %1’lik bir artışın suç sayısında 100 bin civarında azalmaya neden olduğu tespit edilmiştir.

Bu makaleye konu olan Kürtler ve Zazaların yaşadığı bölgelerde yapılan kapsamlı alan araştırmasında da öğrenim düzeyi ile etnik terör arasında doğrusal olmayan (karmaşık) bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde; bütün öğrenim düzeylerinde ortalama %50 civarında ayrımcılık algısı olduğu, bu algıda öğrenim grupları arasında istatistikî olarak farklılaşma olmakla birlikte, farklılaşma değerlerinin birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir. Öğrenim düzeyi yükseldiğinde lise ve üniversite mezunlarında ayrımcılık algısı düşmemekte, ilköğretim mezunlarına göre kısmen artmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında öğrenim düzeyinin yükselmesinin algıyı zayıflatmadığı, dolayısıyla eğitim sisteminin kendisinden beklenen etkiyi yapamadığı görülmektedir.

Aidiyet algısında farklı öğrenim düzeylerindeki gruplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı, bütün gruplarda ortalama % 75 civarında ülkeye aidiyet duygusu olduğu görülmektedir. Öğrenim düzeyi arttıkça bu algı değerinde yükselme olmaması, eğitim sisteminin ülkeye olan aidiyeti artırma yönünde de beklenen etkiye sahip olmadığını ortaya koymaktadır.

Araştırma bulguları; bütün öğrenim düzeylerinde ortalama % 75-80 civarında “beraber yaşama isteği” olduğunu göstermekte, öğrenim düzeyi yükseldikçe lise mezunlarına kadar farklılaşma görülmemekte, ancak üniversite mezunlarında beraber yaşama isteği az da olsa artmaktadır. Bu durumun, üniversite ortamında dünyayı daha iyi değerlendirebilme ve rasyonalitenin artmasıyla açıklanabileceği değerlendirilmektedir.

“Devlete güven” verileri genel olarak değerlendirildiğinde; ortalama %65 civarında olan güven değerlerinde ilköğretimden sonra bir kırılma yaşandığı, lise ve üniversite mezunlarında devlete olan güvenin daha da azaldığı görülmektedir. Son yıllarda bölgedeki okullaşma oranı ciddi derecede artmasına rağmen böyle bir tablonun ortaya çıkması, bölgedeki eğitim sisteminin gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

“Güvenlik güçlerine güven” verileri genel olarak değerlendirildiğinde; devlete güven değerlerine benzer bir durum görülmektedir. Yaklaşık beş puan daha düşük düzeyde ortalama %55 civarında olan “güvenlik güçlerine güven” değerleri, daha alt öğrenim düzeylerinde farklılaşmaz iken, lise ve üniversite mezunlarında giderek azalmaktadır. Terörle mücadelede uzunca bir süre güç kullanma eksenli bir stratejinin takip edilmesi ve bunun doğurduğu kaçınılmaz yan etkiler, güvenlik güçlerine olan güvenin biraz daha düşük düzeyde seyretmesine neden olmaktadır.

“PKK/Öcalan’a Güven” verileri genel olarak değerlendirildiğinde; ortalama % 15 civarında olan güven değerlerinin farklı öğrenim düzeylerindeki bütün gruplarda yaklaşık aynı düzeyde olduğu görülmektedir. Diğer algılarda olduğu gibi, öğrenim düzeyi arttıkça PKK/Öcalan’a olan güvende azalma olmaması, okulların politik ve ideolojik etkilere ne kadar açık olduğunu ve eğitim sisteminin beklenen işlevi yerine getiremediğini göstermektedir.

Sonuç olarak; öğrenim düzeyinin yükselmesiyle adi suçlarda olumlu sonuçlar söz konusu olurken, terör suçlarında arzu edilen iyimser tablonun ortaya çıkmaması, mevcut haliyle eğitim sisteminin terör sorununun çözümüne katkı sağlayamadığı anlamına gelmektedir. Bu durum eğitim değişkeninin sorunun çözümünde etkili olacak temel parametrelerden birisi olmadığı anlamına gelmemekte, eğitim sisteminde ve onun kalitesinde ciddi sorunlar olduğunu göstermektedir. Eğitimin kalitesinin yükseltilmesi halinde, hem adi suçlarda azalma sağlanabilecek hem de ülke bütünlüğüne zarar verilmeden etno-kültürel taleplerin makul bir zemine oturmasına imkân sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

Akyüz, Ö. F. (2001). Stratejik İnsan Kaynakları Planlaması. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Atıcı, B., Gümüş, Ç. (2002). Bireylerin Terör Hareketlerine Katılım Durumları ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişki. Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu, 17-19 Ekim 2001, Fırat Üniversitesi: Elazığ, s. 83-90.

- Aytaç, M., Aytaç S., Bayram N. (2007)**, “Suç Türlerini Etkileyen Faktörlerin İstatistiksel Analizi”, 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, İnönü Üniversitesi, Malatya, 24-25 Mayıs, ss.1-7.
- Bilgiç, M. Sadi, (2009)**, Güneydoğu Sorununun Sosyolojik Analizi, isimli yayımlanmayan Raporu (Sadece özeti www.bilgesam.org. adresinde yayımlanmıştır).
- Cerrah, İbrahim, (2011)**, “Demokratik Toplumlarda İç Güvenlik”, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- CIBC (Centre of Human Capital and Productivity),(2011)**, “ The Impacts of Education on Crime, Health and Mortality and Civic Participation” Raporu, The Western Ontario Üniversitesi CIBC (Centre of Human Capital and Productivity) Yayınları.
- Cömertler, N. ve Kar, M., (2007)**, “Türkiye’de Suç Oranının Sosyo-ekonomik Belirleyicileri; Yatay Kesit Analizi”, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 62(2), ss.37-57.
- Çalışkan, Ş., Meçik, O. (2010)**, “Sosyal Sermayenin Oluşumunda ve Radikalleşmenin Önlenmesinde Eğitimin Rolü” Ankara: Polis Akademisi Yayınları
- Güvel, Enver Alper, (2004)**, Suç ve Ceza Ekonomisi, Roma Yayınları, Ankara, 194s.
- Kızılluluk, H. (2001)**. Sınıf Ortamında Öğretmen Öğrenci İletişiminin Yatay veya Dikey Olmasının Öğrenme Üzerindeki Etkileri. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25 (1), 151-159.
- Kızmaz, Zahir (2004)**, “Öğrenim Düzeyi ve Suç-Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 14 Sayı:2.
- MASLOW, Abraham H. (1943)**, “A Theory of Human Motivation,” Psychological Review, 50: 370-396.
- Putnam, R. D. (1993)**, Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. New Jersey:Princeton University Pres.
- Sandıklı, Atilla, (2008)**, “Değişen Güvenlik Anlayışları ve Türkiye’nin Güvenlik Stratejisi”, İstanbul: BİLGESAM Yayınları.
- Sandıklı, Atilla, (2012)**, “Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri”, İstanbul:BİLGESAM Yayınları.
- Şeker, D., Tunç, A., Şahin E., (2010)**, “Van İli Örneğinde Terör Suçlarına Karışan Kişilerin İç Göç, Sosyal Psikolojik ve Eğitim Açılımlarından Değerlendirilmesi”, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, (2013)**, Güncel Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr. Erişim tarihi 4.4.2013.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2012)**, “Hane halkı İşgücü Araştırması Aralık 2012 Sonuçları”, <http://www.tuik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 1.4.2013.
- Yıldız, R., Öcal O., Yıldırım, E., (2011)**, Suçun Sosyoekonomik Belirleyicileri: Kayseri Üzerine Bir Uygulama, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 36, Ağustos-Aralık 2010 ss.15-31.

